

12a edició **MCG**
LA MOSTRA
DE CINEBAIX

Cinema llatinoamericana
15 al 19 MARÇ 2018
Sant Feliu de Llobregat

MOSTRA DE CINEMA
INTERNACIONAL
DEL BAIX LLOBREGAT
www.mostra.cinebaix.cat

Instantànies dels cinemes llatinoamericans

Als seus darrers films, Lucrecia Martel o Amat Escalante han buscat noves maneres d'aproximar-se als drames del passat i el present

Ignasi Franch
@ignasifranch

Les fronteres entre el cinema de gènere i el cinema d'autor es difuminen de manera constant. Però dues de les pel·lícules llatinoamericanes més aplaudides els darrers anys han assajat reapropiacions molt agosarades de materials normalment acarats sota els codis, més o menys convencionals, dels gèneres cinematogràfics. L'argentina Lucrecia Martel (*La mujer sin cabeza*) planteja mitjançant *Zama* una mirada diferent, extraordinàriament artística, a les aventures colonialistes. Per la seva banda, el catalanomexicà Amat Escalante (*Heli*) barreja a *La región salvaje* els extraterrestres viscosament lovecraftians i el relat d'opressions socials al Mèxic contemporani. *Rara* representa una mena d'acostament al drama de denúncia a les convencions d'un cinema equidistant entre l'autoria i la comercialitat.

L'ERA COLONIAL DESPULLADA D'ORIPELLS

Martel va irrompre en l'escena internacional de començaments d'aquest segle amb el seu debut, *La ciénaga*. *Zama* és la seva producció més ambiciosa, una adaptació de la novel·la homònima d'Antonio Di Benedetto. Ambientada a l'Argentina de finals del segle XVIII, tracta de l'espera de Diego de Zama, un antic "pacificador" d'indis que vol retornar a l'Estat espanyol per retrobar-se amb la seva família. El protagonista espera i desespera mentre creix la llegenda d'un grup de bandits, la impunitat dels quals debilita la legitimitat dels governants. Martel ens mostra de manera laconica un poder imperial decadent i també violentament arbitrari, però ho fa sense subratllats dramàtics, com a observadora distant de la quotidianitat implícitament dominadora del colon. La realitzadora també s'obre a l'element màgic. I no solament ens referim a la manera com copsa els bells paisatges naturals: entre les estances polsegoses de l'imperi en decadència, emergeixen els esperits dels morts.

Lucrecia Martel ens mostra un poder imperial decadent, violent i arbitrari

Zama es pot vincular amb una abstracta tradició desmitificadora del cinema històric, que pot incloure des de Roberto Rossellini (*El mesías*) o Jacques Rivette (*La duquesa de Langeais*) fins a Albert Serra (*El cant dels ocells*), tots ells aliens en les convencions espectacularitzadores del Hollywood *mains-tream*. Martel aposta per una narració morosa que pot impacientar a part de l'audiència, però el darrer tram del film incorpora una suggeridora aventura per les terres considerades "salvatges". L'autora manté les distàncies amb l'apassionament herzogian

d'obres com *Cobra verde*, però ofereix una torbadora barreja de gaudi estètic i de relat agònic amb ressons gairebé místics.

MONSTRES DE LOVECRAFT I EXCLUSIONS DEL PRESENT

El realitzador catalanomexicà Amat Escalante (*Heli*) assaja una transgressió múltiple de la literatura lovecraftiana. El seu darrer film, *La región salvaje*, inclou un d'aquells éssers tentaculars i de textures viscoses que poblaven els relats de l'estatunidenc. Com altres adaptacions o inspiracions lliures en aquest imaginari, cas de *L'horror de Dunwich* o *Re-sonator*, el cineasta aposta per dotar de dimensió sexual una mitologia que esquivava amb un puritanisme extrem aquesta matèria.

Més inusual és el plantejament general del film, que és sobretot un drama social que incorpora elements fantàstics. *La región salvaje* es converteix en una denúncia de les persecucions de l'homosexualitat que també inclou camins peculiars d'alliberament femení. Escalante hackeja l'androcentrisme extrem de la narrativa de Lovecraft, i també la seva concepció estretíssima de la idea de normalitat (que incloïa un pànic racista a la barreja d'ètnies), per oferir una mirada depurada dels prejudicis de l'escriptor.

CRÍTICA AGREDOLÇA PER A TOTS ELS PÚBLICS

Rara és el debut com a directora de llargmetratges de la xilena Pepa San Martín. La cineasta es va inspirar en un cas real: una jutgessa va perdre la custòdia de les seves filles a causa de la seva orientació sexual lèsbica. L'obra, però, no pren la realitat específica com a referent, i es converteix en una pel·lícula d'amarga iniciació a la vida adulta d'una noia conscient de l'ho-

La región salvaje explora paisatges torbadors amb un peu a la realitat i l'altre a la fantasia

Pausa, poder i màgia a *Zama*, una mirada personalíssima al passat colonial argentí

mofòbia social i que actua de manera contradictòria per la por a la discriminació.

Rara és una proposta agredolça i accessible on es combina el dimensionament del treball dels actors juvenils i adults amb una narrativa visual agradable. La posada en escena és moderadament embellidora. L'ús moderat del muntatge per part de San Martín respecta la representació del temps i del treball actoral. Alguns detalls de dinamisme, com el pla seqüència que obre el film, complementen el plantejament. En l'àmbit dramàtic, San Martín no idealitza les seves protagonistes: retrata una llar d'amors humanament imperfectes, de quotidianitat una mica cridanera i presidida per una mare poc pacient. I opta per un enfocament de denúncia més aviat implícita, sense els subratllats d'un cinema molt explícitament polític. D'alguna manera, l'autora reproduceix la normalitat i la pau, en part escenificada, que l'entorn familiar vol oferir a les nenes. Els conflictes latents, però, acaben esclatant.

Dues estrenes

El Cicle de Cinema Llatinoamericà de CineBaix inclourà dues pel·lícules inèdites fins ara a les sales catalanes: la brasilera *Joaquim*, que va participar a la Berlinale, i la colombiana *Siembra*, que va ser premiada al Festival de Locarno. Miguel Gomes situa *Joaquim* al Brasil colonial de finals del segle XVIII. Mostra una cara del colonialisme més explícitament política que la representada a *Zama*, pel tractament de l'esclavatge i el relat dels preparatius d'una insurrecció. Al film es tracten episodis de la vida del revolucionari Joaquim José da Silva Xavier, un alferes brasiler frustrat per les discriminacions que pateix vers els funcionaris portuguesos. En bona mesura, l'obra ens ensenya les misèries de la història humana: dimensiona la brutalitat i el pillatge imperials, però també assaja una desmitificació del seu protagonista i la insurrecció en què va participar. El resultat s'aproxima al nihilisme desmobilitzador, però també ens recorda que rarament podem trobar figures inspiradores i ideals al passat.

Per la seva banda, *Siembra* és un exemple de cinema d'autor lacònic, adust com el rostre del seu protagonista. A causa de les lluites entre l'exèrcit colombià i les FARC, un home va ser desplaçat de les terres que conreava. Conviu amb un fill que intenta adaptar-se a la vida urbana a través del ball. La vida a les xaboles es retrata en blanc i negre, però el retrat d'aquestes vides de dificultats no pren una forma tenebrista: també hi ha espai per a la solidaritat comunitària, les litúrgies grupals i les relacions de suport. Al rerefons, les violències múltiples que condicionen la vida colombiana juguen un paper dramàtic.

Un petit clàssic

'La revolució no serà televisada' va relatar el cop d'Estat contra Chávez i les manipulacions mediàtiques que el van acompanyar

Algunes vegades, els reportatges neixen de la casualitat. Kim Bartley i Donnacha Ó Briain, documentalistes amb interès en els moviments antiglobalització, eren a Venècia per fer un documental periodístic sobre la figura d'Hugo Chávez. Després de dedicar setmanes a guanyar-se la confiança de l'equip presidencial i vèncer les seves maliances vers el periodisme internacional, Bartley i Ó Briain es van trobar en el centre d'un cop d'Estat i en la restauració posterior del govern de Chávez. El treball va germinar en dues versions del mateix documental: *Chávez, inside the coup*, una versió curta destinada a emissions televisives, i *La revolució no serà televisada*, un muntatge de 74 minuts.

La revolució no serà televisada aborda algunes manipulacions de les transmissions privades veneçolanes els dies pre-

vis al cop fallit. El documental projecta una certa fascinació vers el desaparegut president. També evidencia interès per la connexió intensa que el governant mantenia amb una part de la societat. No hi ha un intent de distanciament a través de l'ús de fonts de procedència diversa. Bartley i Ó Briain parteixen de les imatges cospades *in situ* per les seves càmeres i d'extractes d'emissions televisives, i defineixen el seu relat a través d'una veu en off i només compten amb un testimoni retrospectiu: un periodista que va dimitir d'un canal de televisió privat a causa de les directrius censors imposades sota l'efímer govern del colpista Carmona. El resultat és una intensa i emocionant barreja de documentalisme convencional i periodisme de denúncia.

PUBLICACIÓ EDITADA CONJUNTAMENT PER CINEBAIX I LA DIRECTA

12a edició
MC
 LA MOSTRA
 DE CINEBAIX

Cinebaix
www.cinebaix.com
 C. Joan Batllori, 21
 08980 Sant Feliu de Llobregat
 Telèfon: 936 661 859

La Directa
www.directa.cat
 C. Riego, 37, baixos
 08014 Barcelona
directa@directa.cat TWITTER: @La_Directa
 Telèfons: 661 493 117 - 935 270 982

CORRECCIÓ:
 Èlia Olivan
 FOTOGRAFIA:
 Victor Serri
 MAQUETACIÓ:
 Roger Costa
 Puyal
 EDICIÓ:
 Jesús Rodríguez

Cinema llatinoamericà LA MOSTRA DE CINEBAIX 2018

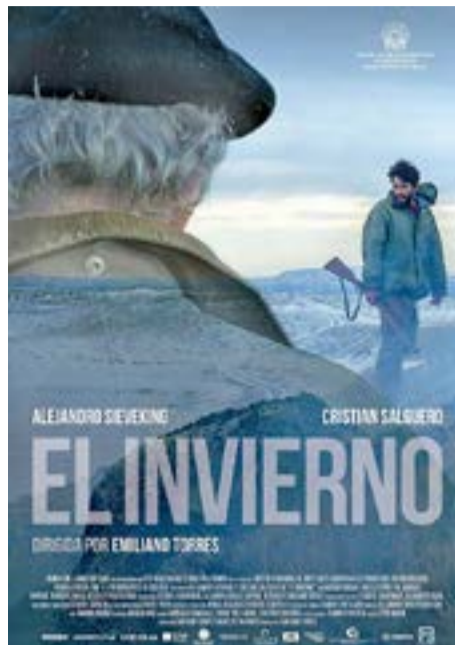
La revolución no será televisada (Chávez: Inside the Coup)

Kim Bartley i Donnacha Ó Briain

Irlanda, Holanda, EUA, Alemanya, Finlàndia i Regne Unit, 2003
74 minuts (documental)

NO ESTRENADA COMERCIALMENT

Documental sobre el cop d'estat contra el president Hugo Chávez l'abril de 2002 a Veneçuela. Un grup de televisió irlandès -la Ràdio Teilifís Éireann- es trobava al Palau de Miraflores quan va explotar el focus del conflicte amb l'acomiadament de la plana major de PDVSA, i es van mantenir gravant els partidaris i el gabinet de Chávez en els dies de vaga general i els successos de l'11 d'abril. Durant el rodatge del film, van quedar plasmades imatges que corroboren la tesi de cop d'estat, deixant de banda les explicacions -posteriors- que es referien a un buit de poder.

El invierno

Emiliano Torres

Argentina, 2016
95 minuts (ficció)

L'ancià capatàs d'un ranxo de la Patagònia acaba de ser acomiadat de la feina, ja que serà reemplaçat per un peó més jove. Aquest canvi no serà fàcil per a ell, però tampoc per al seu substitut. Per això tots dos hauran d'aprendre, a la seva manera, a sobreviure a l'hivern següent.

Desde allá

Lorenzo Vigas

Veneçuela i Mèxic, 2015
93 minuts (ficció)

Enmig d'una Caracas revolta, Armando és un home de cinquanta anys que treballa al seu propi laboratori de pròtesis dentals. En el seu temps lliure busca homes joves en parades d'autobús i els ofereix diners a canvi que l'acompanyin a casa seva, però només busca companyia i observar-los, no demana més. Però Armando també té un altre costum, la d'espionar un home d'edat avançada, amb qui té un vincle en comú en el seu passat. Un dia Armando coneix Elder, un jove de divuit anys que és el líder d'una petita banda de delinqüents juvenils. I se l'emporta a casa seva, sense que cap dels dos intueixi que d'aquesta trobada naixerà una relació que els canviarà per sempre.

Zama

Lucrecia Martel

Argentina i Brasil, 2017
115 minuts (ficció)

Finals del segle XVII. Don Diego de Zama (Daniel Giménez Cacho) és un funcionari de la Corona espanyola enviat a la ciutat d'Asunción, al Paraguai, a fi de cobrir un lloc burocràtic. Deixant enrere la seva família, don Diego comença una vida solitària a l'espera d'una destinació més prestigiosa. El seu desig és un trasllat a Buenos Aires, en reconeixement dels seus mèrits. Però en els anys de pacient espera ho perd tot, fins i tot el seu nom... Quan tot sembla perdut, Zama decideix sumar-se a un grup de soldats a la recerca i captura d'un perillós bandit.

Joaquim

Marcelo Gomes

Brasil, Portugal i Estat espanyol, 2017
97 minuts (ficció)

ESTRENA A L'ESTAT ESPANYOL

Brasil, segle XVIII. Història dels esdeveniments que van portar Joaquim José da Silva Xavier a convertir-se en l'heroi nacional conegut com a *Tiradentes*, que va ser un odontòleg, militar, miner, comerciant i activista polític brasiler que va assumir la Conspiració Minera, el primer intent seriós del país per independitzar-se del Regne de Portugal.

Rara

Pepa San Martín

Xile i Argentina, 2016
86 minuts (ficció)

Que t'agradin els nois, i potser pensar que són estúpids; ser superpropera amb la teva millor amiga, i tot i això no explicar-li els teus secrets; tenir problemes a l'escola i uns pares avorrits. Aquest és el tipus de problemes als quals s'enfronta una nena de tretze anys. Per a la Sara això no té res a veure amb el fet que la seva mare visqui amb una altra dona. Encara que el seu pare no pensi el mateix.

Últimos días en La Habana

Fernando Pérez

Cuba i Estat espanyol, 2017
93 minuts (ficció)

Al cor de l'Havana viu en Miguel, un home de 45 anys que somia fugir a Nova York. Treballa com a rentaplats en un restaurant mentre espera un visat que mai no arriba. Viu amb en Diego, un home de la seva mateixa edat immòbil per la sida que allibera tota la seva energia des de l'estret jaç en què viu postrat. En Miguel i en Diego són com la nit i el dia, mentre que el primer es refugia en si mateix, el segon s'obre als altres. Només en Diego coneix l'enigma d'en Miguel. Però quan finalment arriba un sorprenent visat, els protagonistes i els seus amics s'enfronten a una inusitada decisió.

Boi Neon

Gabriel Mascaro

Brasil, Uruguai i Holanda, 2015
101 minuts (ficció)

Iremar treballa a les Vaquejadas, un rodeo tradicional del nord-oest del Brasil, viatjant de rodeo a rodeo mentre somia convertir-se en un sastre que dissenyi roba per a dones. Al costat d'ell hi ha els seus companys: el seu compare Zé, la ballarina exòtica Galega i la seva alegre filla Cacá. Junts formen una improvisada família. Però el país està canviant i, amb ell, canvien ells. Així, Iremar es decidirà a lluitar pel seu desig.

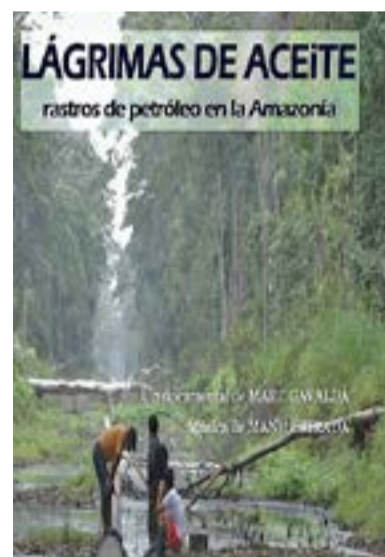

Neruda

Pablo Larraín

Xile, Argentina, Estat francès, Estat espanyol i EUA, 2016
108 minuts (ficció)

El 1948, el senador i escriptor Pablo Neruda acusa el govern xilè de traïr els comunistes al Congrés. El president González Videla el desafora i n'ordena la captura. El poeta emprèn la fugida del país amb la seva dona. Mentre és perseguit pel prefecte de la policia, Neruda comença a escriure *Canto general* i es converteix en símbol de la llibertat i llegenda literària.

Lágrimas de aceite

Marc Gavaldà

Perú, 2017
62 minuts (documental)

NO ESTRENADA COMERCIALMENT

El projecte documental *Lágrimas de aceite* pretén donar veu a les comunitats indígenes de l'Amazònia peruana afectades per l'activitat petrolera, en especial a les regions afectades pels recents vessaments de petroli de l'oleoducte Norperuano, a principis de 2016.

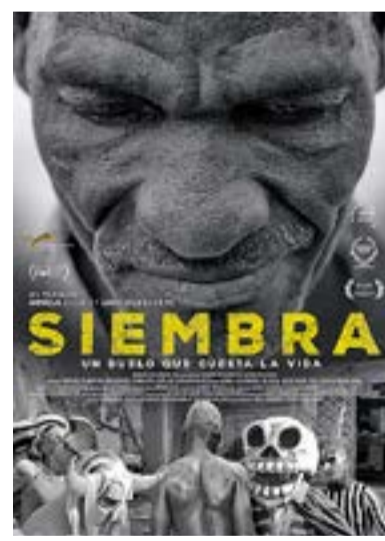

La región salvaje

Amat Escalante

Mèxic, Dinamarca, Estat francès, Alemanya, Noruega i Suïssa, 2016
98 minuts (ficció)

Una història d'amor i desamor en una ciutat del Bajío mexicà. Verónica baixa la muntanya, prop d'on va caure un meteorit i va alterar la naturalesa de la zona. Així mateix ella alterarà les vides d'Ángel i Alejandra, un jove matrimoni que posa a prova la seva força de voluntat i amb els seus dos petits, haurà de vèncer les adversitats.

Siembra

Ángela Maria Osorio Rojas i Santiago Lozano Álvarez

Colòmbia i Alemanya, 2015
82 minuts (ficció)

ESTRENA A L'ESTAT ESPANYOL

Un home i el seu fill es traslladen de la costa del Pacífic de Colòmbia a Cali, però tenen dificultats per adaptar-se a la ciutat. Quan el seu fill és assassinat, el pare ha de passar pel dur procés de dolor mentre intenta trobar arrels en un lloc on no pertany.

CINEFÒRUM 1 Salut col·lectiva i impunitat de la indústria petrolera a l'Amazònia

Divendres 16, a les 20.30 h

Projecció del documental *Lágrimas de aceite* debat posterior amb Marc Gavaldà, director i guionista del documental. Especialista en impactes del petroli i poder corporatiu.

CINEFÒRUM 2 Els nous i vells atacs a la sempre fràgil democràcia brasilera

Dissabte 17, a les 19 h

Després de la projecció de la pel·lícula Joaquim, amb la presència de Gabriela Marques, periodista, professora i investigadora predoctoral en Comunicació Audiovisual i Publicitat a la Universitat Autònoma de Barcelona.

CINEFÒRUM 3 Veneçuela: setge a un poble digne

Diumenge 18, a les 19 h

Projecció del documental *La revolución no será televisada* i debat amb Víctor Ríos, historiador i investigador del Centre d'Estudis sobre Moviments Socials de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona.

República de Xile

SUPERFÍCIE: **756.096 km²**
 POBLACIÓ: **17.909.000** (2016)
 PIB: **223.168 M€** (2016)
 PIB PER CAPITA: **12.461 €** (2016)

Punta Peuco, una presó amb privilegis per a violadors de drets humans a Xile

Entitats de la societat civil i organitzacions polítiques exigeixen la clausura del penal que acull els principals condemnats de la dictadura de Pinochet

Meritxell Freixas
 @MeritxellFr | Santiago de Xile

"E spais amplis, amb excel·lents condicions d'il·luminació i ventilació, a més de banys i estanteries per a col·locar articles personals. [...] Disposen de televisors amb pantalla plana, televisió via satèl·lit i minibar, entre d'altres". Podria semblar la descripció de l'habitació d'un hotel o apartament, però no. És part d'un informe de l'Institut Nacional de Drets Humans de Xile (INDH) que detalla les condicions de les cel·les de la presó de Punta Peuco.

Ubicada 50 quilòmetres al nord de Santiago, a prop del municipi de Tiltill, el Centre de Detenció Preventiva i Compliment Penitenciari Especial Punta Peuco és un recinte on 130 exmilitars i agents de les forces armades i de seguretat compleixen condemna per violacions als drets humans (DDHH) durant la dictadura d'Augusto Pinochet (1973-1990).

Els reus poden ingressar-hi ràdios, televisors i portàtils sense problemes

A més d'habitacions individuals repartides en quatre mòduls, el document de l'INDH -que va visitar el complex penitenciari el 2015- revela que els interns disposen de pistes de tennis, sales multiús, biblioteca, capella i sala d'informàtica. Els reus poden ingressar-hi electrodomèstics, ràdios, televisors i ordinadors sense problemes.

Des de la seva obertura, Punta Peuco ha estat molt qüestionat per organitzacions a favor dels DDHH i per una gran part de la societat xilena, que consideren que els condemnats viuen en unes condicions de privilegi que no existeixen -ni de lluny- a la resta de presons del país.

La presidenta de l'Agrupació de Familiars de Detinguts i Desapareguts (AFDD), Lorena Pizarro, assegura que aquesta presó "és el símbol de la impunitat que es va pactar després de la detenció de Pinochet a Londres [1998], i la seva existència vulnera el principi d'igualtat de la llei". Segons ella, "totes les presons del país haurien de garantir els drets dels seus interns com es fa a Punta Peuco, però això no passa perquè els presos comuns viuen amuntegats i sense seguretat de cap tipus".

Loreto Iturriaga, filla de Raúl Iturriaga, excap del Departament Exterior de la Direcció Nacional d'Inte-

ligència (DINA) empresonat des de fa dotze anys, té una visió molt diferent. Per a ella, el seu pare és un "pres polític o de guerra" i Punta Peuco és "un camp de concentració on viuen malalts terminals". Diu que representa "l'odi, la venjança i la imparcialitat de l'esquerra xilena, que ha actuat amb testimonis falsos i sense proves". I afegeix: "A Xile hi va haver una guerra des de totes dues bandes. Ells [els interns] només van complir ordres essent nens de 25 anys".

UNA HISTÒRIA POLÈMICA

Punta Peuco es va construir el 1995, durant el govern del president democratacristià Eduardo Frei, que, un cop finalitzada la dictadura i amb els primers judicis contra els crims que hi van tenir lloc, necessitava un espai on tancar els implicats en tortures, morts i desaparicions forçades. De fet, el complex es va crear pensant en els primers condemnats que van ingressar-hi: l'exgeneral Manuel Mamo Contreras i el brigadier Pedro Espinoza, ambdós líders de la DINA i autors de l'assassinat d'Orlando Letelier, exministre de Salvador Allende, el 1976.

La decisió d'edificar el recinte va ser molt polèmica i va provocar una crisi interna a l'interior de la Concertació -avui coneguda com a Nova Majoria-, la coalició que ha dirigit fins a l'actualitat la transició xilena.

A banda de discussions entre partits i membres del govern, Punta Peuco va costar fins i tot la dimissió -no acceptada- del llavors ministre d'Obres Públiques, Ricardo Lagos, que s'hi oposava taxativament: "No estic disposat a signar un decret d'emergència per donar privilegis a aquest senyor [Manuel Contreras]", va manifestar Lagos, segons recull el llibre *La historia oculta de la transición* (Uqbar, 2012). Davant la negativa, La Moneda va optar per presentar un projecte de llei que implicués en la decisió tant el poder executiu com el legislatiu. Després d'una votació al Congrés a favor de la iniciativa i una altra al Senat en contra, la disputa es va resoldre en una comissió mixta formada per representants dels dos òrgans que va acabar amb un acord polític.

El Congrés va votar a favor de la construcció i el Senat, en contra

Amb l'aprovació sota el braç, el director de Gendarmaria de l'època, Claudio Martínez, va encarregar-se de buscar un terreny on edificar el penal. Va temptejar almenys tres opcions, però finalment el lloc escollit va ser a Punta

El penal de Punta Peuco acull antics caps militars de la dictadura en condicions privilegiades
Fabian Vargas

Peuco, en uns terrenys abandonats que eren els últims vestigis d'una antiga colònia de presos de baixa perillositat.

Manuel Contreras, la mort del qual va ser motiu d'eufòria i celebració a les places i carrers de tot el país, va romandre tancat al penal durant set anys i va sortir-ne després de complir la seva primera condemna per l'assassinat de Letelier. "Jo vaig anar a una presó que van haver de construir especialment per a mi. Si no, no hi hauria anat", va arribar a dir. Una idea que va repetir durant tot el seu presidi i que reforçava que els membres de l'exèrcit que el custodiaven el tractaven com un superior.

"Una presó feta especialment per a mi. Si no, no hi hauria anat", va dir Manuel Contreras

Avui els exmilitars que viuen al mòdul de Contreras –el número 1–, destinat als excàrrecs de més alt rang i que reben una espècie de tracte vip, són Raúl Iturriaga i l'excap operatiu del CNI, Álvaro Corbalán.

TANCAMENT QUE NO ARRIBA

La vigília de l'11 de setembre de 2013, data en què es commemora el cop d'estat contra Allende, el Mamo Contreras va oferir diverses entrevistes que van ser molt qüestionades pel govern conservador del llavors president Sebastián Piñera. "[Punta Peuco] És una pre-

só militar, no és normal ni corrent. Això li ho vaig exigir jo al senyor Frei, que durant un temps va ser el meu amic, molt amic", va etzibar.

Davant d'aquesta i moltes altres controvertides declaracions –inclús en contra de la classe política–, Piñera, molest, va decidir fer un pas per posar fi a les especulacions sobre els privilegis dels interns. Per això va tancar un altre penal conegut com a Cordillera, que l'expresident Lagos havia habilitat com una segona presó per a violadors de DDHH per evitar amuntegaments a Punta Peuco.

Avui, la clausura de Piñera és –paradoxalment– el precedent per creure que un dia Punta Peuco tindrà el mateix final. Durant els últims dos anys, les organitzacions en defensa dels DDHH han intensificat les protestes per pressionar l'actual presidenta, Michelle Bachelet. L'última enquesta que va preguntar sobre aquesta qüestió, a finals d'agost, va revelar que un 80% de la ciutadania està d'acord amb el tancament del recinte i que els militars condemnats compleixin la pena en una presó normal.

Lorena Pizarro és partidària de no barrejar en un mateix espai els castigats per delictes comuns amb els condemnats per crims de lesa humanitat perquè –diu– els primers "són un perill i podrien dur a terme accions de rebel·lió dins la presó". Avui, però, l'única sentenciada per violacions de DDHH que compleix condemna en una presó comuna és una dona exagent de la DINA que no tenia més alternativa, ja que Punta Peuco és exclusiu per a homes.

Tanmateix, la presidenta de l'AFDD insisteix que tancar-los en un centre a part "no vol dir que hagin de viure en centres especials, on no se sap si els empresonaments són rigorosos perquè fins i tot se'ls ha vist fora dels recintes".

L'àmbit polític ha estat un altre front que ha recla-

mat la clausura del penal. Entre 2014 i 2015, la Cambra de Diputats va arribar a sol·licitar-ho almenys fins a tres vegades en diverses votacions que també demanaven, entre altres, que es retiresin les milionàries jubilacions als exmilitars.

Durant la campanya electoral de 2013, Bachelet va assegurar que estudiaria el tancament, i dos anys després es va comprometre a tancar definitivament el recinte. Però avui, quan falten pocs dies perquè Sebastián Piñera s'instal·li de nou la presidència, tothom té clar que aquest serà un dels temes pendents del "bacheletisme".

Bachelet no va tancar la presó i Piñera ja ha dit que no ho farà

Tot i que la presidenta ha invertit 1.500 milions de pesos (uns dos milions d'euros) a rehabilitar i millorar les condicions de Colina 1, una presó situada als afores de Santiago on teòricament serien traslladats els interns de Punta Peuco, la batalla ja es dona per perduda, almenys a mitjà termini.

Piñera ja ha anunciat que el seu futur govern no té cap intenció de tancar el penal. Per tant, sembla que a Xile "la transició serà eterna", tal com pronostica Pizarro, que conclou: "No ens expulsarem el llegat de la dictadura fins que no tanquem Punta Peuco i s'acabi d'una vegada per totes la impunitat".

Estat
Plurinacional
de Bolívia

SUPERFÍCIE: **1.098.580 km²**
POBLACIÓ: **10.898.000** (2016)
PIB: **30.542 M€** (2016)
PIB PER CAPITA: **2.805 €** (2016)

Aprenentatges de la guerra de l'aigua a Bolívia

La ciutat de Cochabamba ha esdevingut un referent planetari en la lluita contra la privatització dels serveis bàsics

Mobilització celebrada l'any 2000 a la ciutat boliviana

Marc Gavaldà
@guarapitu

La guerra de l'aigua de Cochabamba és recordada com un referent de mobilització i dignitat col·lectiva d'un poble organitzat que va plantar cara al Banc Mundial i va revertir una privatització consumada. També és l'inici d'un camí, no menys tortuós, de gestió pública i col·lectiva del servei d'aigua potable.

Cochabamba és una conurbació de quasi un milió d'habitants situada en una vall àrida dels Andes bolivians, a 2.600 metres d'altura, amb una tradició de regants rurals -ara periurbans- i nombroses barriades sense servei de clavegueram ni subministrament d'aigua. L'any 2000, en plena voràgine neoliberal, es decreta una llei que facilita l'entrada de consorcis transnacionals amb concessions que comprenen tant el subministrament d'aigua com les conques hidrogràfiques. Un atac, no només als béns municipals i públics, sinó també als "usos i costums" de les federacions de regants a les valls i a les comunitats andines que resguardaven i gestionaven els cursos fluvials serralada amunt. Un brou de cultiu per a l'eclosió del conflicte.

PRIVATITZACIÓ PER DECRET

El Servei Municipal d'Aigua Potable i Clavegueram (SEMAPA) fou entregat al consorci Aguas del Tunari, una amalgama empresarial formada per International

Water Limited (Gran Bretanya), Edison (Itàlia), Bechtel (Estats Units), Abengoa (Estat espanyol) i dues empreses bolivianes, ICE i SOBOCE. La privatització, impulsada pel govern d'Hugo Bànzter mitjançant un procés opac i irregular, suposava una concessió de 2,5 milions de dòlars durant 40 anys, amb la missió de proporcionar l'aigua i els serveis de sanejament als residents de Cochabamba i als regants de la vall. El Banc Mundial va condonar un deute de 8 milions de

La ciutat, d'un milió d'habitants, es va revoltar l'any 2000 contra els plans del Banc Mundial

dòlars per fer més atractiva la inversió. A més, per oferir una cobertura legal inexistente, es va promulgar per la via ràpida la Llei d'Aigua Potable i Clavegueram, a partir d'un esborrany de l'agència de cooperació alemanya GTZ.

Amb aquestes condicions servides en safata, la primera mesura d'Aguas del Tunari fou aplicar una espectacular pujada de les tarifes del preu de l'aigua (el *Tarifazo*)

i l'expropiació dels sistemes d'aigua comunitària. S'estava apunyalant no només la ja feble economia familiar, sinó el control comunitari dels pous, llacunes i sistemes de rec comunitaris de tota la conca hidrogràfica.

LA COORDINADORA

La Coordinadora de Defensa de l'Aigua i de la Vida neix de la convocatòria de la població rural i urbana que -moguda pel sentit de defensar les necessitats vitals, com l'accés a l'aigua- conflueix en una lluita comuna. Una organització plural que transcendeix la tradicional organització sindical per aglutinar la federació de regants (molt activa i amb control territorial de la zona rural), professionals que gravitaven al voltant del Comitè de Defensa de l'Aigua i l'Economia Familiar, així com treballadors fabrils, estudiants i mestres. La Coordinadora promou un missatge a la població que transmet la urgència de desplegar accions conjuntes, trencant la dinàmica de reclams estrictament gremials.

Una composició heterogènia d'acord amb els nous temps: moviments descentralitzats, autònoms i multiformes, però a la vegada articulats en una xarxa de coordinació d'accions.

Diferents episodis i gestes conformen el que avui es coneix com la guerra de l'aigua de Cochabamba, que va aconseguir l'expulsió del consorci Aguas del Tunari i l'anul·lació de la llei privatitzadora. Un procés d'apoderament popular i desafiament a l'autoritat establerta on no van faltar assemblees multitudinàries (Cabildos) a la plaça principal de la ciutat, nombroses marxes i una consulta popular en la qual 50.000 persones van votar temes com la Llei d'Aigües i l'anul·lació del contracte amb Aguas del Tunari.

Un cop recuperada la gestió pública van topiar amb molts problemes burocràtics i polítics

Cal destacar la *toma simbòlica* de Cochabamba els dies 4 i 5 de febrer de l'any 2000, que va derivar en una repressió sense precedents, una ciutat gasificada i a les fosques, i un govern municipal assetjat per una multitud de milers de persones.

REVOLTA D'ABRIL

Després d'una treva lligada a unes negociacions que van evidenciar la poca disposició del govern i dels actors econòmics per abandonar la ruta de la privatització, la Coordinadora de l'Aigua activa la coneguda com a "Batalla Final".

A principis d'abril es convoca una aturada general indefinida, amb el bloqueig de camins per part dels regants i la vaga de comerços i establiments de la ciutat. L'ambient s'escalfa dia a dia, amb marxes cada cop més nombroses i una creixent solidaritat de camperols i camperoles de setze províncies que s'afegeixen a la lluita amb el tall de camins. El dia 8 d'abril el govern declara l'estat de setge, ordena detencions i confinaments dels líders a bases militars a la selva i desplega contingents de forces especials a Cochabamba, que sembren el terror disparant contra la població. Un jove de disset anys perd la vida per un impacte de bala. La

Un mural a Cochabamba recorda les barricades durant la guerra de l'aigua

població no afluixa, en un escenari de barricades i enfrontaments a cada cantonada del centre de la ciutat. Episodis que segellen un marcat caràcter èpic col·lectiu que quedarà gravat a la memòria del país.

Finalment, desgastat i sobrepasat per una mobilització que no accepta tornar a casa, el govern firma un acord amb la Coordinadora en què es modifica la controvertida llei i es recupera el control de SEMAPA. La comunitat camperola encara aguantarà uns dies els bloquejos fins a veure rubricada, negre sobre blanc, la gestió de l'aigua d'acord amb els usos i costums.

RECUPERAR EL CONTROL

Les reivindicacions de la Coordinadora es van complir: Aguas del Tunari es retirava, la Llei es va anul·lar i se'n va redactar una de nova, i SEMAPA tornava a ser municipal amb control ciutadà. La Coordinadora va passar a formar part -amb el sindicat i el govern local- d'una junta directiva provisional de l'empresa municipal d'aigües. La victòria de la guerra de l'aigua va donar lloc a una administració més democràtica, dirigida -en gran mesura- per les organitzacions civils. Malgrat tot, la gestió va xocar amb nombrosos problemes burocràtics i polítics.

Partint de la idea del procés participatiu, la Coordinadora desitjava uns estatuts que vetlessin pel con-

trol popular de la junta directiva. Malgrat les dificultats derivades de la intrusió política, la gestió democràtica de l'empresa ha permès que sigui dirigida per membres de la plantilla laboral i per representants dels barris de la zona sud (afectats pel desabastament d'aigua, tradicionalment més exclosos). En els primers mesos de la nova SEMAPA, es van assolir reptes històricament postergats, com la construcció de dipòsits i noves xarxes de subministrament als barris de la zona sud.

Malgrat tot, encara quedaven grans esculls. El gran deute heretat per l'antiga gestió, tenint en compte que el Banc Mundial va tornar a exigir els diners perduts a Aguas del Tunari, fa que l'ampliació de serveis als sectors populars de la zona urbana i la modernització de la xarxa depengui de préstecs de les institucions financeres internacionals. Aquestes agències de finançament no veuen amb bons ulls la idea d'una empresa pública en mans de la ciutadania, i encara menys si es tracta d'un emblema global de lluita victoriosa de reversió d'una privatització.

Un altre entrebanc fou la interposició d'un tribunal d'arbitratge al CIADI -organisme creat des del Banc Mundial-, en la qual la transnacional Bechtel reclamava una indemnització milionària pels perjudicis ocasionats amb l'anul·lació del contracte de privatització.

Cap a una nova cultura de l'aigua

Han passat divuit anys de la guerra de l'aigua i la població de Cochabamba encara enfronta grans reptes, agreujats pel creixement de la població i l'avanç de la taca urbana als vessants de les muntanyes. La desforestació i l'erosió de la serralada s'ha agreujat, i ha provocat episodis extrems d'inundacions i pluges torrencials. Sense anar més lluny, a principis de febrer de 2018, una allau de milers de tones de fang sepultava el poble de Tiquipaya. El canvi climàtic també ha empitjorat sensiblement els episodis de sequera. El canvi d'usos del sòl ha deixat sota formigó milers d'hectàrees de cultius.

Tot plegat ha convertit la fèrtil Cochabamba (del quechua: plana de llacunes) en una ciutat amb una problemàtica viva entorn de la gestió de l'aigua. Si recuperar el control de l'empresa d'aigua potable va servir per demostrar que la gestió pública amb control ciutadà és difícil però factible -repte que ara afronten ciutats com Terrassa o Barcelona-, es fa palès també que cal transitar cap a una gestió ecològica de tota la conca hídrica: reforçant les franges boscoses per facilitar la recàrrega hídrica, dispersant els instruments d'aplec d'aigua pluvial a cada veïnat o teulada i transitant; en definitiva, cap a una nova cultura de l'aigua.

República
Federal
del Brasil

SUPERFÍCIE: **8.515.770 km²**
POBLACIÓ: **206.101.000** (2016)
PIB: **1.623.146 M€** (2016)
PIB PER CAPITA: **7.875 €** (2016)

República
de Colòmbia

SUPERFÍCIE: **1.141.749 km²**
POBLACIÓ: **48.653.000** (2016)
PIB: **255.088 M€** (2016)
PIB PER CAPITA: **5.243 €** (2016)

Processos electorals en un marc creixent de violència i corrupció

Sis països de l'Amèrica Llatina, entre els quals destaquen Mèxic, el Brasil i Colòmbia pel seu pes demogràfic, celebraran eleccions aquest 2018

Berta Camprubí
@bertacamprubi

Colòmbia, el Brasil i Mèxic, els tres gegants llatinoamericans, celebraran comicis relativament decisius aquest 2018. Relativament decisius perquè, com afirma l'activista indígena colombiana Vilma Almendra, "la història ens ha demostrat a totes bandes que ja no existeix frontera entre dreta i esquerra i que més aviat s'està consolidant l'extrema dreta, guanyant o no una candidata aparentment d'esquerres". Les circumstàncies territorials de la regió demostren un increment de la lògica neoliberal extractivista que expropia els recursos naturals de les comunitats i provoca un constant èxode rural, que desemboca en perifèries urbanes superpoblades sense garanties de drets fonamentals.

Marcats per la corrupció desenfrenada, la consegüent i ja vella pèrdua de confiança en la classe política i la violència territorial derivada del negoci del narcotràfic i de la concentració de terra, els resultats de les eleccions poden determinar una perspectiva més o menys ombrívola per a l'Amèrica Llatina, tot i que els condicionants més importants d'aquest continent han estat habitualment els moviments socials i els processos comunitaris de resistència. Esbossem els panorames politicosocials i les possibles candidates dels tres països amb més població de la regió -379 milions d'habitants en conjunt- i els comentem amb activistes i analistes.

COLÒMBIA: ENTRE LA GUERRA I L'ESPERANÇA DE PAU

Les eleccions més pròximes són les colombianes, que se celebraran el 27 de maig. El context que les envolta és força caòtic. Des del dia que es van signar els acords de pau entre el govern de Juan Manuel Santos, a les acaballes del seu segon mandat, i les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC), han sigut assassinades més de 120 líders socials i defensors dels drets humans i una cinquantena de guerrilleres o les seves familiars. Els buits territorials de poder que han deixat les FARC en desmobilitzar-se estan sent ocupats per altres organitzacions, siguin dissidències farquianes, altres guerrilles o grups paramilitars. I mentre a moltes zones rurals d'arreu del país han tornat les nits intranquilles, l'Exèrcit d'Alliberació Nacional (ELN) s'ha aixecat de la taula a Quito, suspent així les negociacions de pau que havia reiniciat amb el govern.

Segons opinen històrics líders camperols, com Oscar Salazar de La Vega (Cauca), "no hi ha voluntat política de complir els acords de pau", i és precisament en aquesta clau que giraran els comicis de maig. Tot i que encara poden haver-hi mil canvis d'última hora, en aquests moments hi ha vuit candidatures que poden tenir opcions d'arribar a la Casa de Nariño, la majoria de les quals s'han presentat a través de la recollida de signatures com a conseqüència, en part, de la greu deslegitimació dels partits polítics tradicionals que s'han enfangat, amb més i menys profunditat, en la trama de corrupció de la constructora brasilera Odebrecht. Les últimes enquestes les lidera l'excalde de

Bogotà i exguerriller de l'M-19 Gustavo Petro, un dels pocs candidats que pot representar una garantia d'implementació dels acords de pau. Un altre dels favorits és Germán Vargas Lleras, qui ha deixat recentment la vicepresidència al costat de Santos -des de la qual s'ha dedicat a entregar pisos de benefici social per tot el país durant gairebé dos anys- i qui juga avui a l'equip de l'expresident Álvaro Uribe Vélez, principal opositor dels acords de pau.

Héctor Favio Dicue, líder indígena del Cauca, assegura que "amb Petro no es resoldran els problemes però sí que seria un nou començament". I afegeix: "En aquest país es roben 50 bilions de pesos l'any -18.000

Forta conflictivitat derivada del negoci del narcotràfic i de la concentració de terra

milions d'euros. Amb aquests recursos es podrien implementar solucions a problemes d'ordre social que són els que estan generant la violència". I si guanya Vargas Lleras?, "tornada a la guerra", afirma rotund. Tot i que el presidenciable de Centre Democràtic, el partit d'Uribe, és l'advocat conservador Ivan Duque, el líder indígena assegura que "Vargas Lleras i Uribe són el mateix". D'altra banda, la violència i la falta de garanties han fet que a principis del mes de febrer la Força Alternativa Revolucionària del Comú (FARC) -el partit sorgit de les FARC- i el seu candidat a la presidència, Rodrigo Londoño -àlies Timochenko-, suspenguessin temporalment la seva campanya electoral. "Hem vingut a proposar un despertar general, una presa de consciència", afirmava Timo en el llançament de l'accidentada campanya el 27 de gener.

MÈXIC: MARICHUY NO ACONSEGUEIX LA CANDIDATURA

El primer dia de juliol serà el torn de Mèxic. I ho farà, novament, en un context de violència creixent, ja que segons un informe del govern mexicà, el 2017 ha estat el període amb més violència dels últims vint anys. Només durant els mesos de gener i febrer de 2017 es van registrar gairebé 3.800 homicidis intencionats. "Ens governa un Estat que no dona garanties de seguretat, un narcoestat, un estat absent, i una mostra d'això són les nostres desaparegudes", denuncia Diana Cecília Rodríguez, psicòloga mexicana.

Rodríguez ha estat una dels centenars d'activistes que han lluitat per aconseguir les 866.000 signatures que necessitava la metgessa tradicional del poble nahua Marichuy Patricia Martínez per presentar-se com a candidata de manera independent, tal com va decidir l'any 2016 el Congrés Nacional Indígena de Mèxic. Però no ha sigut

possible a causa, segons l'activista, d'un "procés totalment classista, racista i excloent". Aquesta opció era "una nova esperança, la possibilitat de seguir obrint l'esquerda", afegeix Rodríguez, que assegura que el que han aconseguit és organitzar-se a tot el país.

Actualment encapçala els sondejors Andrés Manuel López Obrador, candidat de l'esquerda tradicional que ja ha perdut tres vegades les eleccions presidencials i que es presenta en aquesta ocasió amb Moviment de Regeneració Nacional. Els altres dos noms que ressonen són Ricardo Anaya, jove conservador que lidera el Partit Acció Nacional, i José Meade pel Partit Revolucionari Institucional, força de l'actual president Enrique Peña Nieto que domina l'arena política des de fa dècades a Mèxic. "Les eleccions

Estats
Units
Mexicans

SUPERFÍCIE: **1.964.380 km²**
POBLACIÓ: **127.540.000** (2016)
PIB: **946.065 M€** (2016)
PIB PER CAPITA: **7.418 €** (2016)

Mídia Ninja

Sense Sostre (MTST), que des de fa aproximadament sis mesos manté l'ocupació a Povo Sem Medo, a la perifèria de Sao Paulo –on resisteixen més de 8.000 famílies acampades.

L'escenari de les eleccions es debat entre l'expresident Luis Ignacio Lula da Silva (PT) i l'exparacaigudista de l'exèrcit i polític ultradretà Jair Bolsonaro, del Partit Social Liberal (PSL). Tot i que, el mes passat, una cort d'apel·lacions va decidir per unanimitat ratificar la sentència per corrupció passiva i blanqueig de diners en el cas Lava Jato contra ell, Lula segueix liderant les enquestes i l'estratègia del PT és seguir presentant procediments d'impugnació *habeas corpus*, l'últim al Tribunal Superior de Justícia, fins a poder participar i guanyar les eleccions.

Lula da Silva lidera les enquestes al Brasil, malgrat la sentència que el podria inhabilitar

Deu de quinze persones a les quals hem preguntat pels carrers de Rio de Janeiro si pensen que Lula podrà presentar-se a les eleccions previstes per al 7 d'octubre, responen que sí, que ho aconseguirà. Una d'elles assegura pessimista que "l'extrema dreta brasilera és capaç de tot, però jo tinc l'esperança posada en Lula". L'alternativa, Bolsonaro, és un home que ha passat per vuit partits diferents, que va donar suport a la dictadura militar brasilera i que considera la tortura una pràctica legítima. Una altra opció és la del governador conservador de Sao Paulo, Geraldo Alckim, del Partit de la Social Democràcia Brasileira (PSDB), qui ja va perdre unes eleccions contra Lula l'any 2006.

A LA RESTA DEL CONTINENT

A banda d'aquests tres països, Costa Rica al febrer, Paraguai a l'abril i Veneçuela hipotèticament al desembre, també celebren comicis durant el 2018, que es converteix en un any decisiu per l'esquema institucional del subcontinent. A més del desenllaç més ortodox en aquests sis estats, també encarem dos escenaris més excepcionals: a Hondures hi ha la possibilitat que, després del cop d'estat de Juan Orlando Hernández, l'oposició aconseguixi anul·lar les eleccions de novembre i convocar-ne de noves durant aquest any, i a Cuba, Raúl Castro i el Partit Comunista de Cuba estan preparant la successió. Mentrestant, les argentines segueixen convocant vagues contra el govern ultraliberal de Mauricio Macri, a Perúl Pedro Pablo Kuczynski ha atorgat l'indult al genocida Fujimori, a l'Equador va guanyar de nou el correisme i Evo Morales ha anunciat la seva candidatura –per quart cop– a la presidència de cara l'any 2019.

són la festa de les oligarquies i únicament es canvien el torn entre coneguts", denuncia Rodríguez, que acaba per reivindicar "des de baix i a l'esquerra, mai més un Mèxic sense nosaltres!".

EL BRASIL: "L'ESPERANÇA ÉS LULA"

I, al Brasil, el context de les eleccions previstes per al 7 d'octubre és per ara inestable. En primer lloc, cal recordar que des de maig de 2016 el país tropical està regnat per un govern il·legítim que es va imposar després del que aproximadament la meitat de la població –polaritzada des dels comicis de 2014–, va considerar un cop d'estat contra la presidenta del Partit dels Treballadors (PT), Dilma Rousseff. El seu procés d'impeachment va acabar amb el nomena-

ment del vicepresident Michel Temer (Partit del Moviment Democràtic Brasiler, PMDB) com a cap d'Estat, qui ràpidament va designar el seu gabinet de govern conformat per 21 empresaris i banquers, tots homes blancs, en un país on la ciutadana mitjana és una dona negra humil.

Des d'aleshores, a causa de polítiques radicalment neoliberals, ha augmentat la repressió, les desigualtats socials i el nombre de massacres camperoles i indígenes als estats de l'interior del país, mentre que ha tornat la guerra a diverses favelas de Rio de Janeiro, militaritzades a finals de febrer, com és el cas de la Rocinha. El tràmit de reformes antipopulars com la de les pensions ha indignat la població, que ha sortit en massa als carrers. També ha crescut la mobilització del Moviment de les Treballadores

República
d'HonduresSUPERFÍCIE: 112.490 km²

POBLACIÓ: 9.113.000 (2016)

PIB: 19.303 M€ (2016)

PIB PER CAPITA: 2.118 € (2016)

Hondures, l'autoritarisme com a malaltia crònica

Majo Siscar *
@majosiscar

Una cremor de gola constant i la panxa rebolicada. És la reacció natural al gas pebre. No és cap al·lèrgia. És una malaltia crònica que es diu demofòbia i la causen els governants i les elits hondurenyes en un cos plural, el poble hondureny. El llançament massiu del gas pebre és només un dels símptomes visibles. Com ho han estat en les darreres setmanes una apagada informàtica en el sistema de recompte electoral, una tendència de vot que canvia radicalment i contra tot pronòstic, la clonació d'actes, 15 dies per a escrutar 3,5 milions de vots, 10 dies de toc de queda nocturn... Hondures manté una disputa oberta entre l'autoritarisme neoliberal governant i les ànsies de democratització que li provoquen episodis aguts perillosos i una necròpsia avançada. Amnistia Internacional denuncia almenys 31 morts només durant les protestes de l'oposició entre el 27 de novembre i el 27 de gener. La primera, Kimberly Dayana Fonseca, de dinou anys. Assassinada davant d'una barricada que havien instaurat al seu barri per exigir transparència en els resultats electorals. Assassinada l'1 de desembre, mitja hora després que el ministre de Governació anunciés que el toc de queda començava en aquell moment. Assassinada per un tret al cap d'un policia militar, el cos híbrid que va impulsar el president que s'ha reelegit. Assassinada amb dinou anys.

Però recapitem. El 26 de novembre va haver-hi eleccions generals. Eren les terceres després del cop d'estat de 2009 que van perpetrar les elits polítiques i econòmiques per evitar que el president Manuel Zelaya, que s'havia

apropat al veneçolà Hugo Chávez, celebrés una consulta per veure si la població volia fer una nova assemblea constituent. El cop no només va aturar la possibilitat d'un canvi sinó que va aprofundir en les desigualtats i va sumir el país en una espiral de violència. Entre el 2011 i el 2013 va ser el país sense guerra més violent del món, amb una taxa de 86,5 homicidis per cada 100.000 habitants. Això és com si a un municipi com Sant Feliu de Llobregat assassinaren 38 veïns cada any.

El cop d'estat de 2009 va aprofundir les desigualtats i va imposar la violència

Aquest 26 de novembre, però, s'enfrontaven a les eleccions el president conservador Juan Orlando Hernández (JOH), que havia canviat la Constitució per poder reelegir-se, i una aliança opositora entre el partit sorgit de l'oposició al cop d'estat de 2009 i un candidat televisiu que aixeca la bandera de l'anticorrupció.

Juan Orlando Hernández tenia l'aparell de l'estat i tots els mitjans de comunicació a favor seu. L'oposició tenia una base social mobilitzada des de feia vuit anys i les xarxes socials. La campanya va ser tan bruta que fins i tot l'Organització d'Estats Americans ho reconeix. En canvi, aquell diumenge al migdia les primeres enquestes a peu d'urna

sorprenentment van donar un avantatge a l'oposició tan ampli que els mitjans nacionals no podien negar-ho.

A les 4 de la tarda tancaven els col·legis electorals i el Tribunal Superior Electoral havia anunciat que donarien els primers recomptes oficials dues hores i mitja més tard. Però quan va arribar l'hora només hi va haver silenci. Hores de silenci. Sense resultats, la policia militar va començar a desplegar-se als carrers de les principals ciutats.

A mitjanit, fart de no tenir notícies oficials del tribunal, el candidat de l'oposició, Salvador Nasralla es va declarar president. Assegurava que des de feia hores els seus observadors al tribunal constataren que va per 5 punts de distància al president, que també insistia que ell havia guanyat malgrat no donar dades. L'àrbitre electoral seguia callat. No va ser fins a les 2 de la matinada que es va pronunciar. Amb el 57% de l'escrutini, l'oposició superava en 5 punts el president. Nasralla havia dit la veritat. Les agències de premsa internacionals van anunciar dilluns el canvi polític, però els mitjans nacionals titulaven que Hernández encara podia remuntar. Als barris, als cafés i a les xarxes socials ja es parlava de frau. Whatsapp, Facebook i Twitter feien una crida a les mobilitzacions. Els partidaris de l'Aliança Opositora ja havien estat als carrers ininterrompudament durant sis mesos el 2009 per intentar revertir el cop d'estat. El president derrocat aquell any, Manuel Zelaya, encapçalava ara les manifestacions. Feia una crida a romandre als carrers per defensar el vot, però amb calma. Havien guanyat, farien fora els hereus dels colpistes, prometia a finals de novembre. Somrieu. Mai no han tingut els mitjans de comunicació però ara tenien les xarxes. Nasralla, el candidat opositor, que fins fa poc presentava el programa més vist els diumenges, retransmetia per Face-

El president Juan Orlando Hernández va canviar la Constitució per poder ser reelegit

Aldarulls a Tegucigalpa entre simpatitzants del candidat Salvador Nasralla i la policia

book Live des dels carrers. L'Internet 3.0 posa més difícils les coses als hereus de la república bananera. "iJOH, es pa' fuera que vas, JOH!" cantaven a les places i als mems. Però el dimarts 28 el sistema informàtic del recompte electoral va caure sense explicacions.

Des de dimecres JOH començà a pujar com l'escuma. L'Aliança Opositora convocà una manifestació per dijous. "Demà no, comencem avui mateix", cridà algú que assistia a l'anunci, i la gent, enfurismada, es mobilità aquell mateix vespre. Se sumaren sindicats, centrals camperoles, organitzacions indígenes i en defensa del territori, estudiants. No seguien la lògica partidària. Començaren els disturbis. Pedrades, vidres trencats. Tornà el gas. El mateix gas que utilitzen a cada mobilització des de 2009. Gas pebre. Pilotes de goma.

Dijous, amb el 94% de l'escrutini, Hernández es declarava guanyador amb un punt i mig. Ja no se'n reien ni als mems. Després de vuit anys als carrers, ara hi havia més ira. Més pedres i més gas. Saquejaren multinacionals, aixecaren barricades, tallaren carreteres durant una setmana. Pilotes. Gas. Bales. El diumenge següent de les eleccions encara no hi havia resultats clars però ja havien assassinat set manifestants en les mobilitzacions.

"Les protestes han estat més virulentes que les del cop d'estat però la repressió també. En els mesos posteriors al cop aparegueren líders socials assassinats en la foscor, ara les forces de seguretat executaven en les mateixes marxes per desmobilitzar la societat", explica el sociòleg expert en moviments socials Eugenio Sosa.

Dues setmanes després de les eleccions, Hernández quedava oficialment reelegit per l'1,6% dels vots, però gran part de la societat hi desconfiava. "La gent s'està autoconvocant arreu del país, ho fem perquè es respecte la voluntat del 80% de la població, volem justícia i ho aconseguirem. Les manifestacions continuaran i no descansarem fins que se'ns reconega el triomf", deia

un Nasralla incendiat en una mobilització a la capital econòmica del país, San Pedro Sula en encetar l'any.

El 27 de gener, Juan Orlando Hernández va prendre possessió de la presidència per segona legislatura consecutiva amb una cerimònia pomposa a l'Estadi Nacional, el camp de futbol on aquest petit país dona grans alegries. A fora, la repressió policial a milers de manifestants opositors convertia la ciutat en un núvol de gasos irritants. La picor a la gola i la sensació de vòmits es repetien. A dins l'estadi, Hernández somreia amb naturalitat.

El 66% viu sota el llindar de pobresa i 4 de cada 10 no tenen ingressos ni per menjar com cal

La tranquil·litat d'Hernández és un mà dura, tolerància zero a la delinqüència i un soldat a cada cantonada. El 2013 va guanyar les eleccions amb la bandera de la policia militar. La recepta li ha funcionat, en part. Hondures ha reduït gairebé a la meitat els homicidis, però les xifres segueixen sent espantoses i hi ha dos femicidis al dia. El 66% dels hondurenys viuen sota el llindar de pobresa i 4 de cada 10 no tenen ingressos ni per menjar com cal. L'agricultura de subsistència conviu amb projectes transnacionals predadors del territori. Hondures és el país del món més perillós per defensar el territori segons l'informe anual de Global Witness. En la darrera dècada han assassinat 127 ambientalistas, entre

les quals la reconeguda Berta Cáceres, qui encapçalava la lluita dels indígenes lenques contra una presa que deixaria sense aigua les seues comunitats.

Ha blindat la corrupció. El Congrés acaba de bloquejar les investigacions de la Missió Anticorrupció de l'Organització d'Estats Americans, just quan processava un grup de diputats del partit d'Hernández i enfilaven pistes contra mig centenar més de diputats. Com a conseqüència, el cap de la missió, el peruà Juan Jiménez Mayor, ha dimitit.

"Hondures es troba enmig d'una crisi del sistema polític de llarga data" aguditzada pels "alts nivells de violència postelectoral, els seriosos reptes pel que fa a drets humans i la tendència a militaritzar la seguretat pública", deia l'ONU a finals de febrer, i instava a convocar un diàleg de reconciliació nacional. És una recomanació. Hernández té el vistiplau de països com els Estats Units gràcies a la signatura de convenis per al combat militar del crim organitzat i una sèrie d'extradicions de narcotraficants i rentadors de diners. Donald Trump ja l'ha felicitat. Per telèfon, és clar. El Departament d'Estat dels Estats Units alerta la ciutadania que no viatgen a Hondures per "augment de la criminalitat" de les darreres setmanes.

Del discurs de presa de possessió d'Hernández el 27 ressona una frase: "Aïllem els més perillosos per mantenir el poble hondureny en pau i tranquil·litat". Més recepta militar davant l'absència de legitimitat. Per al jesuïta Ismael Moreno, una de les veus hondurenyes independents amb més reconeixement, "és inevitable que els sectors que rebutgen la seua imposició busquen construir escenaris propicis per a revertir el frau, així que no podrà governar en pau". Davant tota malaltia, els anticossos responen.

*Majo Siscar és periodista i té un màster en Estudis Latinoamericans. Va publicar la tesina "Honduras 2009. Golpe de estado mediático y resistencias comunicativas".

República
de NicaraguaSUPERFÍCIE: 130.370 km²

POBLACIÓ: 6.150.000 (2016)

PIB: 11.952 M€ (2016)

PIB PER CÀPITA: 1.945 € (2016)

L'àguila torna a planar sobre Daniel Ortega: s'albiren canvis?

Entre acusacions de corrupció i frau electoral, les imminents sancions econòmiques per part dels Estats Units pressionen el govern del Front Sandinista perquè cedeixi espai a l'oposició

Jordi de Miguel Capell
@jordidemiguel

"Els que comptaran els vots ja no seran els oficials de les tropes ianquis interventores que van deshonrar la nostra pàtria, sinó que seran ciutadans nicaragüencs", diu abans de pujar al Mercedes-Benz blindat que l'espera. És sis de novembre de 2016, dia d'eleccions, i la referència al vell enemic sorprèn tan poc com el resultat que un dia després es donarà a conèixer: sense la concurrència de l'oposició, prèviament despullada de personalitat jurídica per una controvertida decisió del Consell Suprem Electoral (CSE), Daniel Ortega i la seva dona, Rosario Murillo, arrasaren a les eleccions presidencials amb un 72,1% dels vots.

Els ianquis, però, no són tan lluny. Dos mesos després que el Front Sandinista d'Alliberament Nacional (FSLN) tornés a arrasar a les eleccions municipals de novembre de 2017 (on va guanyar 135 de les 153 alcaldies en joc), el discutit president del CSE, Roberto Rivas, va aterrar a l'Aeroport Internacional de Managua a bord d'un luxós jet privat i amb una condemna sota el braç: el congrés dels Estats Units (EUA) l'havia sancionat per corrupció i frau electoral, denegant-li l'entrada al país i als bancs que hi tenien vincles en aplicació de la Global Magnitsky Act, llei promulgada el 2016 per castigar corruptes i violadors dels drets humans a tot el món. Fidels aliats durant més d'una dècada, Daniel Ortega es va negar a destituir Rivas, però el va apartar de les seves funcions per enviar un gest de distensió que demorés l'aplicació de la Nica Act, una altra bateria de sancions econòmiques que torpedinari el seu govern si no tirava endavant substancials reformes polítiques i electorals. Clau en l'hegemonia institucional que ha permès les reeleccions d'Ortega malgrat els límits constitucionals, el multimilionari Rivas resta en silenci. L'àguila imperial desplega les ales.

MATEIX RAPINYAIRE, DIFERENT PRESA

També el 1984, quan Daniel Ortega va guanyar la primera de les seves quatre presidències, els EUA eren la major amenaça a l'hegemonia sandinista. A sang i fetge, l'administració de Reagan entrenava i finançava la Contra per minar l'immens suport de la revolució sandinista amb una mà mentre, amb l'altra, sostenia l'oposició política que sota l'amenaça

de guerra sense treva acabaria derrotant el FSLN en les eleccions de 1990. Molt ha canviat des d'aleshores. Des que, estant a l'oposició, va pactar amb l'expresident neoliberal Arnoldo Alemán un repartiment de quotes de poder que aplanaria el seu retorn a la presidència, el projecte d'Ortega i el FSLN ha sofert una mutació radical. Qui s'hauria atrevit a imaginar que l'avantguarda de la revolució abandonaria la penalització de l'avortament terapèutic, bloquejaria l'entrada de migrants a la frontera sud, titllaria de "rates i traïdors" els seus antics companys d'armes i reprimiria amb violència les organitzacions feministes? Amo i senyor del capital simbòlic de la revolució que el 1979 va derrocar una de les dictadures més cruentes del continent, el FSLN ha passat de ser una estructura viva a transformar-se en una maquinària electoral que només respon a la discrecionalitat de Daniel Ortega i la seva dona, la vicepresidenta del país, Rosario Murillo. A les antípodes del poder col·legiat de la revolució, el país ha assistit a la gradual colonització de totes les estructures d'estat (parlament, poder judicial, exèrcit) en mans no ja d'un partit, sinó d'un cercle de fidels cada vegada més petit. Enllaços directes amb els països de l'Alba i amb Rússia; dos dels fills del matrimoni ostenten càrrecs clau al govern nicaragüenc.

El poder es troba en mans no ja d'un partit, sinó d'un cercle de fidels cada cop més petit

Turbulències de pes, fins al moment, n'hi ha hagut poques. Gràcies a la milionària injecció d'ajuda veneçolana, el govern Ortega ha pogut executar projectes socials de tall assistencialista sota l'emparedament d'un creixement macroeconòmic regular (al voltant del 4,5% del PIB els darrers cinc anys, amb un descens del 4,7% de la pobresa general, segons dades del Banc Central de Nicaragua), avalat pel Banc Mundial i l'FMI i per l'aliança amb el gran empresariat del país. La generació de condicions favorables per als seus negocis ha fet que, lluny de velles enemistats, el Consell Superior de l'Empresa Privada

Daniel Ortega
governa Nicaragua
des de fa 39 anys

(COSEP) no hagi alçat la veu davant les reiterades denúncies de frau electoral de l'oposició. Què passarà si la Nica Act entrés a escena?

LA PEÇA QUE POT MOURE EL TAULER

L'objectiu de la llei és "enviar un missatge al govern nicaragüenc i a la comunitat empresarial nicaragüenca. El missatge és que la corrupció i la impunitat tenen un preu". Les paraules són del senador demòcrata Patrick Leahy, un vell opositor a la intervenció estatunidenca durant els vuitanta que el passat 22 de desembre, just un dia després de les sancions a Rivas, donava suport a l'entrada al senat de la Nica Act. La jugada és cla-

L'esquerra sandinista
dissident diposita
l'esperança de canvi
en l'oposició popular
a macroprojectes

ra. Cancel·lat l'Estatut de Protecció Temporal a unes 5.000 nicaragüenques i amenaçat el 98% de l'ajuda bilateral, ara Washington pretén tallar el cordó umbilical entre Daniel Ortega i l'elit empresarial del país. El setge s'estreny. Amb l'ajuda veneçolana i les exportacions sota mínims com a resultat de la crisi que viu el país caribeny i de l'amenaça de noves sancions, s'espera que els opulents aliats d'Ortega pressionin perquè re-

fredi les creixents aproximacions a Rússia i, alhora, faci concessions a l'oposició política interna.

En aquest darrer punt sembla que hi està d'acord l'Organització d'Estats Americans (OEA), que, tot i no donar suport a les denúncies de frau i repressió de l'Estat en els darrers comicis, ofereix un termini de tres anys per implementar una reforma del sistema electoral. Només tres dies després d'aquelles eleccions municipals del passat mes de novembre, Ortega ja va afirmar que per als propers comicis regionals, al novembre d'enguany, el país comptarà amb "un sistema electoral millorat, més perfeccionat, més fort i segur", però s'ignora fins on pot arribar la reforma. També s'ignora com afrontarà el president l'amenaça de la Nica Act. Washington té més pressa que l'OEA perquè uns possibles canvis modifiquin l'ecosistema polític nicaragüenc en favor de l'oposició, però de moment Ortega no mou peça. Fins a nou avís, els avantatges fiscals, la mà d'obra barata, l'auge del turisme i l'augment de la seguretat ciutadana, que continuen atraient els grans inversionistes estrangers, semblen donar-li raons per mostrar-se prudent. Tampoc no l'amenaça l'esclat de mobilitzacions al carrer. Per ara.

RESISTÈNCIA AL CANAL

Existeix cap alternativa a la parella Ortega-Murillo? Aparentment, no. Infiltrada de currículums poc creïbles, l'oposició partidària és una sopa de sigles i tradicions amb poc més en comú que l'oposició a Ortega. Sense projecte polític ni arrelament al carrer, espera que les converses amb l'OEA i l'entrada en vigor de la Nica Act forcin una mínima obertura del govern o l'enroquin encara més, provocant de retruc majors protestes socials.

Mentrestant, l'esquerra sandinista dissident, encara més minoritària, segueix dipositant tota esperança

de canvi en l'oposició popular a projectes com el Gran Canal de Nicaragua. Des que Ortega va entregar la concessió per a la construcció d'un canal interoceànic al magnat xinès Wang Jing el 2013, les reaccions desfavorables han aconseguit aglutinar diferents moviments de protesta contra el govern. D'una banda, s'acusa Ortega de reviure un vell somni de l'oligarquia nicaragüenca de principis de segle XX i de fer-ho de forma discrecional, sense debat previ ni licitació internacional; de l'altra, s'alerta del perill mediambiental i social que suposa l'expropiació massiva de terres necessària per a fer-lo realitat. El desembre de 2014, Daniel Ortega donava per inaugurades les obres del megaprojecte. També les protestes. Talls de carreteres, manifestacions, marxes fins a Managua. Gent del camp i comunitats de tota tendència política (inclosa la sandinista) iniciaven un cicle de mobilitzacions massives contra un projecte que, tres anys després i amb les obres aturades, sembla destinat a no realitzar-se. El passat 17 de novembre, els governs de la Xina i Panamà signaven un acord per incloure el país centreamericà i el seu canal a la nova "ruta de la seda" xinesa. Estocada final? De moment, l'acumulació d'ombres sobre el canal nicaragüenc coincideix amb l'aparició de les primeres divisions internes, aparentment resoltes, al Consell Nacional en Defensa de la Terra, Llac i Sobirania. La lluita, de moment, continua. "De canal, no n'hi ha, el que hi ha és l'expropiació de les nostres terres", es lamentava recentment un exguerriller sandinista al diari *La Prensa*: "Jo soc sandinista de jurament, però no estic d'acord amb el canal. El mateix FSLN ens va ensenyar a ser coratjosos: la meva primera consigna és *Patria libre o morir*, i això no m'ho traurà ningú fins que em mori".

COM ARRIBAR-HI

RENFE
Sant Feliu de Llobregat
LÍNIES R1 I R4
CONSULTA AQUÍ ELS HORARIS:
www.renfe.com

TRAMBAIX
Sant Feliu - Consell Comarcal
LÍNIA T3
CONSULTA AQUÍ ELS HORARIS:
www.tram.cat

BUS
Hi ha vuit línies
de Soler i Sauret
CONSULTA AQUÍ ELS HORARIS:
www.solerisauret.com

NITBUS
LÍNIA N12
CADA NIT DE 22 h A 5 h
CONSULTA AQUÍ ELS HORARIS:
www.emt-amb.com

ENTRADES I ABONAMENTS

Dijous 15 de març (INAUGURACIÓ): **GRATUÏT**

Preu de cada sessió: **4 €**

Socis de CineBaix: **GRATUÏT** (AMB L'ACREDITACIÓ CORRESPONENT)

Abonament de 4 sessions: **10 €**
Tu tries si vols veure 4 pel·lícules o compartir-les amb algú

VENDA D'ENTRADES I ABONAMENTS:

A la taquilla de CineBaix

o

Per internet a través de la plataforma Entradium

12 pel·lícules
2 estrenes a Catalunya
de 10 països
en 5 dies

12a edició **MC**
LA MOSTRA
DE CINEBAIX

15-19 MARÇ 2018
Sant Feliu de Llobregat

ORGANITZACIÓ:

MEMBRE DE LES XARXES CINEARTE I CICAÉ:

AMB EL SUPORT DE:

MITJANS DE COMUNICACIÓ:

Directa

fet@santfeliu
cooperativa de comunicació - sant feliu

EN CONVENI AMB:

Ajuntament de
Sant Feliu
de Llobregat

Associació
CINEBAIX

**Associació
Cinebaix**

- Som un cinema associatiu sense ànim de lucre.
- Treballem des del voluntariat i l'autogestió per oferir-te: cinema, òperes i ballets, cinefòrums, la Mostra de CineBaix, sessions per a centres educatius, Cicle de cinema infantil...
- Utilitzem els serveis financers ètics i solidaris.
- Oferim productes de comerç just, ecològics, alternatius i de proximitat.

AJUDA'NS A CONTINUAR
FES-TE'N SOCI